

Eyüp Sultan Camii-i Şerifi

ŞİFÂ-İ ŞERÎF DERSLERİ

ESERİN ADI: EŞ-ŞİFÂ Bİ-TA'RÎFİ HUKÛKÎ'L-MUSTAFÂ

ESERİN MÜELLİFİ: KÂDÎ İYÂZ (ö. 544/1149)

TERCÜME VE ŞERH EDEN: PROF. DR. MEHMET YAŞAR KANDEMİR

20.Kasım.2016, Pazar - Sayfa 1
(Dersler öğle namazından bir saat önce başlar)

Türkçe Tercüme & Şerhi
Şifâ-i Şerîf Şerhi (3 cilt) - Mayıs 2012
Prof. Dr. Mehmet Yaşar Kandemir
Tahlil Yayınları, www.tahlilyayinlari.com

Eser Hakkında

ŞİFÂ-İ ŞERÎF gönüllerde Peygamber sevgisini tutuşturmak, onu bütün yönleriyle tanıtip anlatmak ve Müslümanlara, Sultân-ı Enbiyâ'nın haklarını savunmayı öğretmek maksadıyla yaklaşık dokuz asır önce Endülüslü tanınmış alim Kâdî İyâz tarafından yazılmıştır.

Ses kayıtları ve Ders notlarına
www.sifadersleri.com
adresinden ulaşabilirsiniz.

DERS KONUSU:

- 1. BÖLÜM:** Yüceler Yücesi Cenâb-ı Hakk'ın Resûl-i Ekrem'in Şân ve Şerefini Yüceltmesi
- 3. KISIM:** Resûl-i Ekrem'in Allah Katındaki Üstün Değeri
- 5. FASIL:** Resûl-i Ekrem'in Rabbini Görmesi

Arapça Kaynak sf. 252
Türkçe Tercüme, Cilt.1 - sf. 421

٤٨٤ - وحديث ابن عباس^(١) خبر عن اعتقاده لم يُسنده إلى النبي ﷺ؛
فيجبُ العملُ باعتقادِ مُضْمِنِهِ.

Peygamber aleyhisselâmın Allah Teâlâ'yı **gözleriyle gördüğüne** dâir Abdullah ibni Abbâs'tan nakledilen söz,³ onun Resûl-i Ekrem'den duyduğu bir hadis olmayıp şahsî kanaatidir. Bu sebeple sırf İbni Abbâs'ın sözüne dayanarak Resûlullah Efendimiz'in Rabbini gördüğüne inanmak dinî bir mecburiyet değildir.

3. Bu söz yukarıda geçmişti: "Mi'râc'da sana gösterdiğimiz o görüntüleri... insanları sadece sınamak için ortaya koyduk." (İsrâ 17/60) âyetini tefsir ederken Abdullah ibni Abbâs radiyallahu anhumâ şöyle demiştir: "Bu âyette sözü edilen, Mescid-i Haram'a gittiği İsrâ gecesinde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem uykuda değil, uyanıkken gösterilen şeydir." (Buhârî, Menâkıbü'l-Ensâr 42, nr. 3888, Tefsîr 17/9, nr. 4716, Kader 10, nr. 6613; Ahmed ibni Hanbel, Müsned, I, 221, 370).

٤٨٥ - ومثله حديثُ أبي ذرٍّ في تفسير الآية^(٢).

٤٨٦ - وحديثٌ معاذٌ مُحْتَمِلٌ للتأويل ، وهو مضطرب الإسناد والمَتْنِ^(٣).

٤٨٧ - وحديثُ أبي ذرٍّ الآخر مختلفٌ مُحْتَمِلٌ مُشْكِلٌ. فَرُوي: «نورٌ أُنِّي أَرَاهُ؟»^(٤).
وحكى بعضُ شيوخنا أنه رُوي: «نُورانيُّ أَرَاهُ»^(٥).

Ebû Zerr'in Farklı Rivâyetleri

Ebû Zer el-Gıfârî'nin, "Gözün gördüğünü kalp yalanlamadı."⁴ âyetini tefsir ederken "Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Rabbini gördü." demesi de böyledir.

Yine Muâz ibni Cebel'in rivâyet ettiği, "Yüce melekler topluluğu birbirine ne sorup duruyor." hadisinde, "Yüceler Yücesi Rabbim en güzel hâliyle karşımda duruyordu." ifâdesi te'vil edilebilecek bir söz olup senedi ve metni zayıftır.

Kâdî İyâz, bu hadisin sened ve metninin "muztarib" olduğunu söylemektedir. "Muztarib hadis: Birçok rivâyeti bulunmakla beraber, bu rivâyetler birbirine denk olduğu için aralarında tercih yapılamayan, bir râvinin iki veya daha çok defa rivâyet ettiği hadis demektir." Şâyet rivâyetlerden biri diğerine tercih edilirse, hadis muztarib olmaktan kurtulur.

Ebû Zer el-Gıfârî'nin bir diğer rivâyetinin ise lafızları birbirinden farklıdır; gözle veya kalple görme şeklinde anlamaya elverişlidir ve bu farklı rivâyetleri birleştirmek de zordur. Şöyle ki, bu rivâyeti kimileri: "O bir nûrdur, nasıl göreyim?"¹ (Nûrun ennâ erâhü) şeklinde okuyup anladığı gibi, hocalarımızdan birinin söylediğine göre: "Nurdan oluşan bir şey görüyorum." (Nûrâniyyün erâhü) şeklinde de okuyup anlayanlar olmuştur.

٤٨٨- وفي حديثه الآخر: سألتُه ، فقال: «رَأَيْتُ نُورًا»^(٦) ، وليس يمكن

Ebû Zerr'in bir başka rivâyeti de şöyledir: “Resûl-i Ekrem’e sordum, o da ‘Bir nûr gördüm’ dedi.”²

Bu rivâyet şöyledir: Tâbiînden Abdullah ibni Şakîk dedi ki: Ebû Zerr’e:

“Eğer Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi görseydim, elbette ona sorardım.” dedim.

“Ona neyi sorardın?” dedi. Ben de:

“Rabbini gördün mü?” diye sorardım, dedim. Ebû Zer şunu söyledi:

“Ben sordum; o da: ‘Bir nûr gördüm’ dedi.”

الاحتجاجُ بواحدٍ منها على صحة الرؤية؛ فإن كان الصحيحُ: «رأيتُ نوراً» فهو
قد أخبر أنه لم ير الله؛ وإنما رأى نوراً منعه وحجبه عن رؤية الله.

والى هذا يرجعُ قوله: «نورٌ أتى أراه؟» أي: كيف أراه مع حجابِ النور
المُعْشَى للبصر؟
٤٨٩ - وهذا مثْلُ ما في الحديث الآخر: «حجابه النور»^(١).

Ebû Zer radiyallahu anhdan gelen bu rivâyetlerin hiçbirini Resûl-i Ekrem'in Rabbini ne gördüğüne ne de görmediğine delil olarak kullanmak mümkün değildir. Eğer onun 'Bir nûr gördüm' rivâyeti sahîh ise, Peygamber Efendimiz Allah Teâlâ'yı değil, Allah Teâlâ'nın cemâlini görmesini engelleyen bir nûr görmüş demektir.

O takdirde "O bir nûrdur, nasıl göreyim?" ifâdesi, 'O'nun önünde, görmeyi engelleyen bir nûr perdesi varken ben O'nu nasıl görürüm?' demek olur. Bu da tıpkı diğer bir hadiste olduğu gibi "Onu görmeyi engelleyen bir nûr perdesi vardır" anlamındadır.

Bu hadîs-i şerîf şöyledir: Ebû Mûsâ el-Eş'arî diyor ki: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ayağa kalkarak bize şu beş şeyi söyledi: "Allah uyumaz, uyuması da düşünülemez. İnsanların amellerini ve erzaklarını ölçtüğü teraziye yükseltir, alçaltır. Kullarının gündüz yaptığı amellerden önce gece yaptıkları, gece yaptıklarından önce de gündüz yaptıkları O'na arz edilir. O'nun görülmesini engelleyen bir nûr vardır. Şâyet o perdeyi açsaydı, azâmet ve celâli, gördüğü bütün varlıkları yakıp kül ederdi."¹

1. Müslim, İmân 293, nr. 179; İbni Mâce, Mukaddime 13, nr. 195; Ahmed ibni Hanbel,

2. Müsned, IV, 400, 405.

٤٩٠ - وفي الحديث [الآخر]: «لم أره بعيني ، وإنما^(٢) رأيته بقلبي مرتين»
وتلا: ﴿ثُمَّ دَنَا فَدَلَّكَ^(٣)﴾ [النجم: ٨] ، والله قَادِرٌ عَلَى خَلْقِ الإدْرَاكِ الَّذِي فِي
البَصَرِ فِي القلب ، أو^(٤) كيف شاء ، لا إِلَهَ غَيْرُهُ .

فَإِنْ وَرَدَ حَدِيثٌ نَصٌّ بَيِّنٌ فِي البابِ اعْتَقَدَ وَوَجِبَ المَصِيرُ إِلَيْهِ ؛ إِذْ
لا اسْتِحْوَالةَ فِيهِ ، ولا مانعَ قطعِيَّ يَرُدُّهُ ، والله الموفق تعالى .

Müfessir İbni Cerîr et-Taberî'nin² rivâyet ettiği bir başka hadiste, Resûl-i Ekrem'in:

“Ben Cenâb-ı Hakk'ı gözümle değil, kalbimle iki defa gördüm.” bu yurduğu rivâyet edilmekte, bu hadisi rivâyet eden râvinin, rivâyetinin ardından: “Sonra indi, yaklaştı. İki yay kadar oldu, hattâ daha da yakın.”³ âyetini okuduğu belirtilmektedir.

Elbette Allah Teâlâ, gözün görme kabiliyetini kalbde de yaratmaya, yani insanın gözüyle gördüğünü kalbiyle görmesini sağlamaya veya bunu dilediği bir başka şekilde de yaratmaya kâdirdir. Ondan başka ilâh yoktur.

Peygamber Efendimiz'in Allah Teâlâ'yı gördüğüne dâir, te'vile gerek duyulmayacak kadar açık ve kesin bir delil bulunsaydı, buna inanılırdı ve bunu böyle kabul etmek gerekirdi; çünkü Cenâb-ı Hakk'ın görülmesi imkânsız bir şey değildir; bunun mümkün olmadığına dâir aklî ve naklî bir engel de yoktur.

İnsanı doğruya ileten Allah'tır.

2. İbni Cerîr et-Taberî hakkında bilgi için bk. I, 222.

3. Necm 53/8-9.

فصل

[فِي مَا وَرَدَ فِي قِصَّةِ الْإِسْرَاءِ مِنْ مُنَاجَاتِهِ ﷺ
لِلَّهِ تَعَالَى وَكَلَامِهِ مَعَهُ] ^(٥)

وَأَمَّا مَا وَرَدَ فِي هَذِهِ الْقِصَّةِ مِنْ مُنَاجَاتِهِ لِلَّهِ تَعَالَى وَكَلَامِهِ مَعَهُ بِقَوْلِهِ: ﴿فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ﴾ [النجم: ١٠] إِلَىٰ مَا تَضَمَّنَتْهُ الْأَحَادِيثُ، فَأَكْثَرُ الْمُفَسِّرِينَ عَلَىٰ أَنَّ الْمُوَحِّيَ اللَّهُ [عز وجل] إِلَىٰ جِبْرِيلَ، وَجِبْرِيلُ إِلَىٰ مُحَمَّدٍ ﷺ، إِلَّا شُدُوزًا مِنْهُمْ؛

فَذَكَرَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الصَّادِقِ، قَالَ: أَوْحَىٰ إِلَيْهِ بِلَا وَاسِطَةٍ، وَنَحْوَهُ عَنِ الْوَاسِطِيِّ؛ وَإِلَىٰ هَذَا ذَهَبَ بَعْضُ الْمُتَكَلِّمِينَ، أَنَّ مُحَمَّدًا ﷺ كَلَّمَ رَبَّهُ فِي الْإِسْرَاءِ.

6. Mi'râc'ta Resûl-i Ekrem'in Rabbiyle Konuşması

Mi'râc kıssasında Resûl-i Ekrem'in Rabbiyle gizlice ve açıkça konuştuğunu ﴿فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ﴾ "O, kuluna vahyedeceği şeyi vahyetti."¹ âyet-i kerîmesinden ve bu konudaki hadîs-i şerîflerden bilmekteyiz.

Müfessirlerin çoğuna göre, bu âyette, Allah Teâlâ'nın Resûlüne söyleyeceklerini Cebrâîl'e vahyettiği, onun da bunları Muhammed sallallahu aleyhi ve selleme ilettiği anlatılmaktadır. Ancak bazı müfessirler bu âyeti farklı şekilde yorumlamıştır:

Ca'fer-i Sâdık diye bilinen Ca'fer ibni Muhammed'den (v. 148/765) nakledildiğine göre âyetin anlamı "Allah Teâlâ Resûlüne arada melek olmaksızın vahyetti." yani konuştu demektir.

Sûfî âlim Ebû Bekir el-Vâsıtî'den de² (v. 312/924) buna benzer bir görüş nakledilmiş, bazı kelâm âlimleri de Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemin Mi'râc'da Rabbiyle konuştuğunu söylemiştir.

1. Necm 53/10.

2. Ebû Bekir el-Vâsıtî hakkında bilgi için bk. I, 109.

وَحُكِيَ عَنِ الْأَشْعَرِيِّ ، وَحُكُوهُ عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ وَابْنِ عَبَّاسٍ ؛ وَأَنْكَرَهُ آخَرُونَ .

٤٩١ - وَذَكَرَ النَّقَّاشُ ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ، فِي قِصَّةِ الْإِسْرَاءِ ، عَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ فِي قَوْلِهِ : ﴿ دَنَا فَنَدَلْتُ ﴾ [النجم : ٨] . قَالَ : « فَارْقَنِي جِبْرِيلُ ، وَانْقَطَعَتِ الْأَصْوَاتُ عَنِّي ، فَسَمِعْتُ كَلَامَ رَبِّي وَهُوَ يَقُولُ : لِيَهْدَأْ رَوْعُكَ يَا مُحَمَّدُ ! اذْنُ ، اذْنُ »^(١) .

٤٩٢ - وَفِي حَدِيثِ أَنَسٍ فِي الْإِسْرَاءِ نَحْوُ مِنْهُ^(٢) .

Eş'ariyye mezhebinin kurucusu Ebü'l-Hasan el-Eş'arî'nin de (v. 324/935) görüşü budur. Abdullah ibni Mes'ûd ve Abdullah ibni Abbâs'ın da bu görüşte oldukları söylenmiştir. Resûl-i Ekrem'in Rabbiyle aracısız konuştuğunu bazıları kabul etmemiştir.

Kırâat âlimi ve müfessir Ebû Bekir en-Nakkâş'ın³ (v. 351/962) İbni Abbâs'tan naklettiğine göre, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Mi'râc olayından bahseden “Sonra indi, yaklaştı.”⁴ âyeti hakkında şöyle buyurmuştur:

“Cebrâil benden ayrıldı;⁵ o anda bütün sesler kesildi: Rabbimin bana şöyle buyurduğunu duydum: ‘Korku ve endişen yatışsın. Yaklaş, yaklaş!’”

Enes ibni Mâlik'in Mi'râc hadisine dâir rivâyeti de bu mânaya yakındır.

3. Ebû Bekir en-Nakkâş hakkında bilgi için bk. I, 107.

4. Necm 53/8.

5. “Melekler derler ki: “Herbirimizin belirli bir makamı vardır.” (Sâffât 37/164) âyet-i kerîmesinden Cebrâil aleyhisselâmın makamının oraya kadar olduğu anlaşılmaktadır.

Allah Teâlâ, İnsan ile Nasıl Konuşur?

Cenâb-ı Hakk'ın Resûlullah sallallahü aleyhi ve sellem ile aracısız konuştuğuna şu âyeti delil gösterdiler: ﴿وَمَا كَانَ لِنَبِّئٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَائِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بَأْذَنِهِ مَا يَشَاءُ﴾ "Allah'ın bir beşerle konuşması ancak vahiyyle veya perde arkasından olur yahut ona bir elçi gönderir de, Allah'ın izniyle, O'nun dilediği şeyi elçi ona vahyeder."¹ Bu âyet-i kerîmede Allah Teâlâ'nın insanla üç şekilde konuştuğundan söz edilmektedir:

Birincisi, perde arkasından konuşmadır.² Allah Teâlâ'nın Hz. Mûsâ ile konuşması böyledir.

İkincisi, melek aracılığı ile konuşmadır. Bütün peygamberler, çoğu zaman da bizim peygamberimiz böyle vahiy almıştır.

Üçüncüsü de vahiy ile konuşmadır.

Bu konuşma şekillerinin dışında, geriye sadece yüzyüze görüşerek konuşma kalmaktadır.

Bazıları, âyet-i kerîmede geçen "vahiy ile konuşma" ifâdesini, Peygamber aleyhisselâmın kalbine, arada melek olmadan buyruğunu ilhâm etmektedir diye açıklamışlardır.

وقد احتجوا في هذا (٥٤/ب) بقوله تعالى: ﴿وَمَا كَانَ لِنَبِّئٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَائِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بَأْذَنِهِ مَا يَشَاءُ﴾ [الشورى: ٥١]؛ فقالوا: هي ثلاثة أقسام:

من وراء حجابٍ كتكليم موسى؛

وبإرسال الملائكة

كحال جميع الأنبياء وأكثر أحوال نبينا ﷺ.

الثالث: قوله: «وَحْيًا» ولم يبق من

تقسيم صور^(٣) الكلام إلا المشافهة مع المشاهدة.

وقد قيل: الوحي - هنا - هو ما يُلقِيه في قلب النبي دون واسطة.

1. Şûrâ 42/51.

2. Yani aracısız, ancak görmeden yapılan konuşmadır.

٤٩٣ - وقد ذكر أبو بكر البزَّارُ ، عن عليٍّ في حديث الإسراء ، ما هو أوضح في سَماع النبي ﷺ لكلام الله من الآية: فذكر فيه: «فقال الملك: الله أكبر. الله أكبر. فقل لي مِنْ وراء الحجاب: صدق عَبْدِي ، أنا أكبر ، أنا أكبر». وقال في سائر كلمات الأذانِ مثْلَ ذلك^(٤).

ويجيءُ الكلام في مُشكل هذين الحديثين في الفصل بعد هذا مع ما يُشبهه ، وفي أوَّل فصلٍ من الباب منه .

وكلامُ الله [تعالى] لمحمد ﷺ ، وَمَنْ اختَصَّهُ من أنبيائه ، جائزٌ غيرُ ممتنع عقلاً ، ولا ورد في الشَّرْع قاطعٌ يمنعه ، فإنَّ صحَّ في ذلك خبر احتِمَل عليه ، وكلامُه تعالى لموسى كائنٌ حقٌّ مقطوعٌ به ، نصُّ ذلك في الكتاب ، وأكَّده بالمصدر دَلالةً على الحقيقة .

Hadis âlimi Ebû Bekir el-Bezzâr'ın³ (v. 292/905) Mi'râc hakkında Hz. Ali'den rivâyet ettiği ezânın öğretilmesine dâir hadis, Resûl-i Ekrem'in Allah Teâlâ'nın sözünü işittiğini âyet-i kerîmeden daha açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Hz. Ali'nin rivâyet ettiğine göre melek:

“Allâhü ekber, Allâhü ekber.” dedi. Perdenin gerisinden bana:

“Kulum doğru söyledi. En büyük Benim, en büyük Benim.” diye cevap verildi.

Ezânın diğer sözlerinde Allah Teâlâ meleğe buna benzer cevaplar vermiştir.⁴

Yukarıda geçen ve Abdullah ibni Abbâs ile Hz. Ali tarafından rivâyet edilen hadislerdeki müşkil durum, bundan sonraki bahsin baş tarafında, benzeri rivâyetlerdeki müşkiller ile birlikte ele alınacaktır.

Allah Teâlâ'nın, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile peygamberlerinden seçtiği kimselerle konuşması câizdir; akıl bunu imkânsız görmez; dinde de bunun olmayacağına dâir kesin bir delil yoktur. Eğer Allah Teâlâ'nın Hz. Mûsâ'dan başka biriyle de doğrudan doğruya konuştuğuna dâir sahîh bir rivâyet bulunursa, onun doğruluğu da kabul edilir.

3. Bezzâr hakkında bilgi için bk. I, 390.

4. Heysemî, Mecma'u'z-zevâid, I, 328-329.

O, Konuştuğu Kimseyi Yüceltir

Cenâb-ı Hakk'ın Hz. Mûsâ ile konuşması bir gerçektir ve bunda şüphe yoktur. Bunun delili: "Allah, Mûsâ ile de bizzat kelâmıyla konuştu."¹ âyet-i kerîmesidir. Bu konuşmanın bir gerçek olduğu âyet-i kerîmede "teklîmen" mastarıyla pekiştirilmiştir.

Allah Teâlâ Mûsâ aleyhisselâm ile konuştuğu için, Mi'râc hadisinde geçtiği üzere, onun makamını yedinci kat semâya yükseltmiştir. Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem makamını ise hepsinin üzerine çıkarmış, "kaderi yazan kalemin cızırtılarını duyacak" seviyeye yüceltmıştır.² Böyle bir zâtın Cenâb-ı Hak ile konuşması nasıl imkânsız olabilir veya uzak bir ihtimâl sayılabilir.

Dilediği peygamberlere dilediği özellikleri lütfeden ve bir kısmına diğerlerinden üstün dereceler veren Allah yüceler yücesidir.

٤٩٤ - وَرَفَعَ مَكَانَهُ عَلَى مَا وَرَدَ فِي الْحَدِيثِ: فِي السَّمَاءِ السَّابِعَةِ بِسَبَبِ كَلَامِهِ^(١). وَرَفَعَ مُحَمَّدًا فَوْقَ هَذَا كُلِّهِ حَتَّى بَلَغَ مُسْتَوًى ، وَسَمِعَ صَرِيْفَ الْأَقْلَامِ^(٢)؛ فَكَيْفَ يَسْتَحِيلُ فِي حَقِّ هَذَا أَوْ يَبْعُدُ سَمَاعُ الْكَلَامِ؟ فَسُبْحَانَ مَنْ خَصَّ مَنْ شَاءَ بِمَا شَاءَ ، وَجَعَلَ بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ !.

1. Nisâ 4/164.

2. Buhârî, Salât 1, nr. 349, Hacc 76, nr. 1636, Enbiyâ 5, nr. 3342; Müslim, İmân 263, nr. 163